

UNESCO
Felsefe ve İnsan
Hakları Kürsüsü

İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ ve UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Şubat 2018 / Sayı: 3

Okurlara

Bültenimizin bu sayısında, İstanbul Üniversitesi “İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi” hakkında bilgi bulacaksınız.

Bunun yanında, Merkezimizin öğretim üyelerinden Doç. Dr. Muttalip Özcan’ın günümüzde demokrasinin insan haklarına ilişkin yarattığı bazı sorunları ele alan “İnsan Hakları ve Demokrasi” başlıklı yazısı; “insan hakları hukuku” ile “insan haklarına dayalı hukuk” arasındaki farka ışık tutan Prof. Dr. Gülriz Uygur’un yazısı; mezunlarımızdan Denizhan Dere’nin de “Yeni Egemenler-GDO Tehlikesi” başlıklı yazısı da yer alıyor.

BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi üyesi Doç. Dr. Gün Kut’la yapılan söyleşide, devletlerin taraf oldukları insan haklarıyla ilgili sözleşmelerin, kendi yurttaşlarına ve diğer taraf devletlere verdikleri bir söz –o belgede yazılı olduğu şeklinde davranacakları sözü– olduğu belirtilmekte; ırk ayrımcılığının ve hertürlü ayrımcılığın da öğrenilen bir anlayış olduğu vurgulanmakta, bu da eğitimde alınması gereken önlemlere ışık tutmaktadır.

“Haberler”de yer alan ve şu anda gerçekleşmekte olan “Sinema ve Felsefe” konferanslar dizisi vesilesiyle kaleme alınan Prof. Dr. İoanna Kuçuradi’nin “Sinema, Felsefe ve İnsan Hakları” başlıklı yazısında da, sinemanın insan hakları eğitimine yapabileceği katkılar üzerinde duruluyor.

İlginize sunuyoruz.

SİNEMA, FELSEFE VE İNSAN HAKLARI

İoanna Kuçuradi

Felsefenin başlıca konularından biri değerler konusudur. Değerlerin ve herşeyden önce etik değerlerin *neler* olduğunun, özelliklerinin *ne* olduğunun bilgisini felsefe ortaya koyar. Edebiyat eserleri bu değerleri –ve genel olarak fikirleri/kavramları– somutlaştırır/ulaşılır hale getirir. Felsefi bilgi ise edebiyatı besler. Bu ilgileri kurabilmek, edebiyatla içli-dışlı olan filozof gerektirdiği gibi; felsefeyle beslenen, imgeleme yeteneği güçlü, kalemi keskin edebiyat yazarları-şairleri gerektirir.

Sinemada durum farklıdır. Film yapımcılarının –senaryo yazarı, yönetmen, oyuncunun– ve izlenmek isteneni tasarımı, oyuncunun da ayrıca bu tasarımları gerçekleştirmesi gerekir. İşte bu tasarımılamada tasarlananın (bir değer, bir ilişkinin ve binbir çeşidiyle insanlık durumlarının) değeri söz konusudur. Bu değer –gösterilmek istenen yaşıntının, ilişkinin, eylemin değeri– ve bunun aracılığıyla ulaşılır kılınan etik değerler, ayrıca da oyuncunun rolüne başarılı bir şekilde bürünmesi, filmler arasındaki değer farkını yaratır.

Sinemada seyirciyi etkileyen, onun gördüğü imgedir. Anlamasa da, film seyirciyi doğrudan doğruya etkiler. Bu imgelemeyi/tasarımılamayı gerçekleştiren, yönetmendir. Bunun için bir düşünceyi imgeleme biçimi, “iyi” yönetmen diğer yönetmenlerden ayırdeder; oyuncunun da bu imgeye bürünebilmesi/bu imgeyi imge olmaktan çıkarak kendine özgü bir gerçeklik haline getirmesi biçimi de “iyi” oyuncuyu diğer oyuncularından ayırdeder.

Filmlerin felsefi düşünceyi iletmeyi nasıl gerçekleştirdiğini, böylece de insan haklarının eğitimine nasıl katkıda bulunduğunu, birkaç yıl önce yaptığımız, sizlerin de ulaşabileceği “İnsana Yolculuk” başlığını taşıyan dört filmin içindeki filmler örnek olabilir.

Bu filmlerde, bütün kimliklerinden önce insan olma kimliğinin şu veya bu şekilde farkına vardıklarında, kişilerin insan olma sorumluluğunu taşıyabilecek duruma nasıl geldiklerini görüyoruz: “Otel Ruanda”daki Paul, son dakikada ailesiyle birlikte Kigali’den gitmekten vazgeçiyor ve oradaki soykırımın durması için yapabileceklerini yapıyor; “Schindler’in Listesi” filmindeki Schindler de 1200 Yahudiyi ölümünden kurtarıyor. Ama gördüğü beyin yıkayan eğitimle “Okuyucu” filmindeki gardiyan –o yumuşak kadın– insan olma sorumluluğunu değil de “görevinin” sorumluluğunu taşıması –mahkûmları kaçırmaması– gerektiğini düşünür, bunun için de mahkûmların o yolculuk sırasında barındıkları kilisenin kapısını açmaz ve o insanların yanarak ölmesine yol açar.

İnsan haklarının korunabilmesinin nesnel koşulları insan haklarının *ne olduğunun bilgisidir*. Özel koşullardan biri de, *etik değer ve etik değerler bilgisidir*. Bu, unutulmamalı.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İNSAN HAKLARI HUKUKU UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

İstanbul Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, 1997 yılında kurulmuştur. Merkez, İ.Ü. Hukuk Fakültesi bünyesinde, Rektörlüğe bağlı bir birim olarak faaliyet göstermektedir. Ülkemizin alanındaki ilk kurumlarından olan Merkezin müdürlük görevini, kuruluşundan hemen sonra 1998-2001 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Bülent Tanör yürütmüştür. Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. İbrahim Kaya, 2013 yılından beri müdürlük görevini sürdürmektedir.

Merkez, etkinliklerini 8 Aralık 2013 tarih ve 28845 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan İstanbul Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği çerçevesinde sürdürmektedir. Merkezin amacı, İnsan Hakları Hukukuna disiplinlerarası bir yaklaşımla, ulusal ve uluslararası hukuk ekseninde yoğunlaşarak ve bilimsel yöntemleri kullanarak insan haklarının tanınması, korunması, uygulanması ve geliştirilmesi açılarından, teorik ve pratik alanda araştırma ve çalışmalar yapmak olarak tanımlanmıştır.

Merkez, bu amaçlara ulaşabilmek için çok çeşitli çalışma ve etkinlikler yürütmektedir. Bu bağlamda şunları saymak mümkündür: i. İnsan hakları hukuku alanında ulusal ve uluslararası alanda, seminer, konferans, kolokyum ve benzeri toplantılar düzenlemek ve bunlara katılmak. ii. İnsan hakları ile ilgili konularda Türkçe ve yabancı dillerde yayınlar yapmak ve bu tür çalışmalara katkıda bulunmak. iii. Konusu ile ilgili bilim dalları ve uygulamaları ile uğraşan ulusal ve uluslararası uzmanlar ile kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak, ilişkiler kurmak ve geliştirmek. iv. Konusu ile ilgili gerekli arşiv, kütüphane ve diğer imkânları oluşturmak, ulusal ve uluslararası ilgili yayınları izlemek ve Merkeze kazandırmaya çalışmak. v. Araştırma, inceleme, proje ve benzeri çalışmalarını gerçekleştirmek üzere gerektiğinde geçici ya da sürekli komisyonlar kurmak. vi. Bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların personelinin yetiştirilmesi amacıyla, bilimsel ve meslekî eğitim ve öğretim faaliyetleri gerçekleştirmek ve ilgili kuruluşlarca düzenlenmiş olanlara katılmak. vii. İlgili mevzuat

çerçevesinde hukuksal danışmanlık ve bilirkişi hizmeti vermek.

Merkez Müdür, Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu olmak üzere üç organa sahiptir. Merkez Müdürü ve Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin görev süreleri üç yıldır.

Merkezin etkinlikleri

Merkezin ilk iki yıllık etkinlikleri içinde, insan haklarının çeşitli boyutlarını ele alan bilimsel toplantıların düzenlenmesi önemli yer tutmuştur. Akabinde Merkezin etkinliklerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi için çalışılmıştır.

Merkez bünyesinde bir İnsan Hakları Kitaplığı kurulmuştur. Kitaplık özellikle İsveç merkezli Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü katkılarıyla oluşturulmuştur. 2013 yılından itibaren Merkez İnsan Hakları Kitaplığı, Hukuk Fakültesi ana kütüphanesi bünyesi içerisinde yer alarak daha geniş bir kitleye açılmıştır.

İnsan Hakları Hukuku Merkezi son yıllarda uluslararası işbirliklerini ve faaliyetlerini artırmıştır. Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü yanında, Hollanda'dan Leiden Üniversitesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nden State University of New York-Albany ile ciddi ortak faaliyetler gerçekleştirilmiştir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi evsahipliğinde 2013 yılından itibaren Law on the Bosphorus ana başlığı altında Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü ve Leiden Üniversitesi ortaklığıyla Uluslararası Yaz Okulu gerçekleştirilmektedir. Uluslararası Yaz Okulu, her yıl ayrı bir insan hakları hukuku konusunu alt başlık olarak seçmektedir. 2017 yılı başlığı "Mülteciler ve Göçmenler" olarak seçilmiştir. Uluslararası Yaz Okuluna yıllık olarak 60 civarında lisansüstü ve lisans düzeyinde hukuk fakültesi öğrencisi ve genç hukukçu iştirak etmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun yabancı ülkelerden geldiği Yaz Okulu iki hafta sürmekte ve İngilizce program takip edilmektedir. Dersler ve konferansların yanında, katılımcılar çalışma gruplarına bölünmekte ve o yılın konusu ışığında önemli hususları vurgulayan farazî dava (*moot court*)

yarışması düzenlenmektedir. Yaz Okulunun akademisyen kadrosu ise İstanbul Üniversitesi ve Leiden Üniversitesi başta olmak üzere dünyanın farklı ve önemli akademik kurumları ile alandaki uygulayıcı kuruluş temsilcilerinden oluşmaktadır. Zengin bir sosyal ve kültürel programa da sahip olan Uluslararası Yaz Okulu 500'e yakın mezun vermiştir. Merkez ile State University of New York-Albany 2017 yılının yazında Global Health and Human Rights Law başlıklı ikinci bir yaz okulunu, çalıştay formatında gerçekleştirmiştir.

İstanbul Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Merkezi, Hukuk Fakültesi ile birlikte Türkiye'de "Hukuk Klinikleri" programının oluşturulması ve uygulanmasında da öncülük etmiştir. Bu amaçla Güney Afrika Cumhuriyeti, Hindistan ve Polonya gibi ülkelere araştırma gezileri düzenlenmiş ve çeşitli ülkelerden Klinik Hukuk Eğitimi alanındaki uzmana ev sahipliği yapılmıştır. Mülteci hukuku alanında pilot proje olarak başlatılan Hukuk Klinikleri programı diğer alanlara da genişletilmiştir. Metodoloji olarak öncelikle mülteciler hukuku alanında çalışan çeşitli sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde canlı müvekkil (*live client*) tekniği uygulanmış, akabinde millî eğitim müdürlükleri ile işbirliğine gidilerek okullarda öğrencilere yönelik bilgilendirme çalışmaları (*street law*) gerçekleştirilmiştir.

Merkez, İnsan Hakları Haftası, Kadın Hakları Haftası, Çocuk Hakları Haftası gibi özel günlerde, konuyla ilgili başka kuruluşların işbirliğiyle çeşitli toplantılar da düzenlemektedir. Bu bağlamda Merkez, çalışmalarının önemli bir bölümünü İngilizce gerçekleştirmektedir. Her yıl bu türden en az dört etkinlik gerçekleştirilmektedir.

Merkez, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin insan hakları alanındaki çalışmalarını danışmanlık ve kütüphane hizmetleri bakımından da desteklemektedir. Bunun daha da geliştirilerek insan hakları alanında başka birimlerle de işbirliği yaparak bir yüksek lisans programının açılması düşünülmektedir. Halihazırda Göç Çalışmaları alanındaki disiplinlerarası yüksek lisans programına destek verilmektedir.*

* İstanbul Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. İbrahim Kaya'ya, verdiği bu bilgiler için teşekkür ederiz.

4. sayfadaki yazının devamı:

Söz gelimi, İngiltere'de İşçi Partisi, Muhafazakâr Partiyle iktidar yarışı içindedir ve ideolojik açıdan sağ-sol ayrımını temsil eder. Fransa'da 2017 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %34,9 oy alarak ülkenin ikinci partisi olan Ulusal Cephe, etnik milliyetçilik anlayışını temsil ederken, Almanya'da 2017 seçimlerinde %32,5 oy oranıyla birinci olan Hristiyan Demokrat Parti, dinî muhafazakârlığa vurgu yapmaktadır. Demokrasinin beşiği sayılan ülkelerden alınma bu bir-iki örnek, Avrupa'da bile insanların, ideolojik, etnik ya da dinî açıdan "öteki" olanlara karşı kendilerini korumak amacıyla örgütlenme ihtiyacı duyduklarını göstermektedir. Bu koşullarda, özgürce, "genel ve eşit" oy kullanma yöntemiyle belirlenecek siyasal iktidar, meşruluğunu çoğunluğun iradesini temsil etmeye dayandıracak ve iktidara geldikten sonra elbette ki öncelikle herkesin temel kişi haklarını değil, temsil ettiği ideolojik, dinî veya etnik kesimin çıkarlarını koruyacak, onların taleplerini karşılamaya, onların hak kabul ettiği şeyleri güvence altına almaya çalışacaktır; hatta böyle yapmak zorundadır. Çünkü bir sonraki seçimleri kazanabilmesi "halk desteğini" koruyabilmesine bağlıdır. Başka bir deyişle, her siyasal parti "millî irade"yi yanına alabilmek için önce toplumu uygun bir yerinden tutarak en azından iki karşıt kesime ayırmak, sonra bunların birbirine düşman veya en azından "bizden olmayan", "rakip" olduğu inancını toplumda egemen kılmak ve sonra da "düşman"a ya da "öteki"ne karşı durmanın en iyi yolunu kendisinin bildiği konusunda çoğunluğu ikna ederek onların oy desteğini almak zorundadır. Buna karşılık, insan hakları fıkri, kişilere şu ya da bu kesimden olduğu için değil, sırf insan olduğu için insanca muamele etmeyi gerektirmektedir.

Dolayısıyla, "çoğunluğun egemenliği" ilkesi ve bu ilkeye indirgenmiş demokrasiler, doğurduğu diğer sakıncalar bir yana, sadece a) temel kişi haklarına saygılı olmayan seçilmişlerin/hükümetlerin meşruluğunu sağlamasıyla ve b) çok partili seçim sisteminin dayattığı "ayırıcılık"la bile bir ülkede ayırım yapmaksızın herkesin temel haklarının aynı derecede korunmasının önündeki en büyük engellerden birisi olarak durmaktadır. Bu nedenle, insan haklarının çağımız gereği ancak neo-liberal demokrasilerde korunabileceği savı, kapitalizmin doğası gereği yol açtığı hak ihlallerini bir kenara ayırsak bile, kendi içinde çelişik bir savdır; ya demokrasiden ya da insan hakları fikrinden vazgeçmeyi gerektirmektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, yukarıda Fukuyama'nın ileri sürdüğü gibi liberal demokrasiler, özü gereği "liberal" (özgürlükçü) değildir; özü gereği çoğunluğun arzu ve isteklerine saygı ya da "parmak hesabı"nın üstünlüğünü gerektirdiğinden, özgürlüklerin, daha doğrusu parmak hesabına göre belirlenemeyecek olan temel kişi haklarının korunmasının önündeki en büyük engeldir.

İNSAN HAKLARI VE DEMOKRASİ¹

Doç. Dr. Muttalip ÖZCAN*

İnsan haklarının ancak demokrasilerde korunabileceği ve demokrasilerin insanlığın ulaştığı en iyi yönetim biçimi olduğu, çağımız insanının, sözde bile olsa, neredeyse sorgulamaksızın kabul ettiği ortak bir kanısıdır. Diğer taraftan, özellikle son otuz yılda dünyaya genelinde yayılan neo-liberal demokrasi anlayışı ve bu anlayışın uygulamada doğurduğu sorunlar, bu ortak kanının doğru olup olmadığının sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu tür bir sorgulama ise “demokrasi” ve “insan hakları” fikrinin birbiriyle ilgisinde ontolojik temellere dayalı bir felsefi antropoloji ve etik çerçevesinde yeniden kavramsallaştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Yıllardır bu tür bir çaba içerisinde olan İoanna Kuçuradi'nin tür olarak insanın değeri ve değerleriyle ilgisinde geliştirdiği insan hakları yaklaşımı genel olarak çağdaş demokrasi anlayışını, ama özel olarak da demokrasinin, Aristoteles'in vurguladığı, üç temel ilkesinden birisi olan “çoğunluğun egemenliği” fikrinin yeniden gözden geçirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Kuçuradi, çağdaş insan hakları fikrinin dayandığı çürük felsefi temelleri yeniden gözden geçirir ve ontolojik bir yaklaşımla, bu fikrin, yaşayan ve yaşamış insanların ortaya koyduğu başarıları esas alan bir insan görüşü üzerine oturtulması gerektiği sonucuna ulaşır. İnsanı benzerlerinden veya türdeşlerinden farklı kılan, yani insanı insan yapan şeyin tür olarak insanın evrendeki özel yerine ya da onun değerine karşılık geldiğini savunan Kuçuradi, bilim, sanat, felsefe, teknik gibi insanlığın ortak, tarihsel ürünü ve başarısı olan şeyleri ve adalet, özgürlük, dürüstlük gibi etik değerleri aynı zamanda her insan tekine açık birer olanak olarak kabul eder. Temel kişi haklarına karşılık gelen insan hakları ise her bir insan tekinin, türün bir üyesi olarak sahip olduğu bu olanakları hayata geçirebilmesinin ön koşulları olarak karşımıza çıkar. Başka bir deyişle, insan hakları, insansal olanakların kişilerce hayata geçirilmesiyle ortaya çıkan tür olarak insanın değerini koruyabilmek için eylem hayatında gerekli etik ilkelere karşılık gelir. Devletler, kişilerin yaşama hakkı, eğitim hakkı, beslenme, barınma, sağlık hakkı gibi temel haklarını çağın gerektirdiği düzeyde koruma altına almalı ki tek tek insanlar yeni bilimsel, felsefi

veya sanatsal başarılarına imza atabilsinler, adil, dürüst, özgür birer kişi olarak yaşayabilsinler ve böylece insanın değerini koruyabilsinler, değerlerine yeni değerler katabilsinler.²

Diğer taraftan, günümüz koşullarında temel kişi haklarının teminatı sayılan neo-liberal demokrasi birçok çağdaş düşünür, örneğin Fukuyama'ya göre, insanlığın “ilerleme” sürecinin doğal, kaçınılmaz sonucu ve bu sürecin varabileceği son noktadır. Başka bir deyişle insanlığın, monarşi, aristokrasi, teokrasi, faşizm, komünizm gibi başından geçen birçok “kötü deneyim”den sonra eleştiriye açık yönleri olmasına rağmen ulaştığı ve ulaşabileceği en iyi yönetim şeklidir. Gerçi süreç, dünya genelinde, pratikte henüz tamamlanmış değildir, ama başka bir seçenek de kalmamıştır. Fukuyama, bu durumu bizlere şu müjdeli haberle bildirir: “dünyanın dört bir yanındaki farklı bölge ve kültürlerin hepsinin gözünde tek, açık ve net politik hedef olarak liberal demokrasi duruyor”.³ Peki nedir demokrasi?

Fukuyama, yerinde bir saptamayla liberalizm ile demokrasinin iki farklı ama birbirinden bağımsız olmayan kavram olduğunu vurgular ve bu iki kavramdan ne anladığını şöyle dile getirir: “liberalizm kısaca, belli kişisel hakları ya da özgür alanları devletin denetiminden koruyan hukuk düzeni olarak tarif edilebilir” der ve bu temel hak veya özgürlükleri üç başlık altında toplar: a) mülk edinme, kendi bedeninin sahibi olma gibi *sivil haklar*; b) yine “denetimden özgür olma” anlamında dinî inançların ifade edilmesi, serbestçe ibadet etme gibi *dinsel haklar* ve c) parti kurma, seçme, seçilme hakkı gibi *politik haklar*.⁴ Fukuyama'ya göre, ikinci kavram olan demokrasi ise “bütün yurttaşların politik iktidarın bir bölümünü birlikte taşıma hakkına sahip olduğu anlamına gelir; yani seçebilir ve politik görevler üstlenebilirler”. Seçme-seçilme hakkı en önemli politik haktır ve “zaten bu nedenle de liberalizm tarihsel olarak demokrasiyle içiçe olmuştur”.⁵

Böylece günümüzde “insan hakları” olarak nitelenen liberal özgürlüklerle demokrasiyi birleştiren Fukuyama'ya göre, bir ülkede demokrasinin olup olmadığını söyleyebilmemizi olanaklı kılan ölçüt, her

* Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Bu çalışmada esas olarak, Özcan, Muttalip (2009), “Temel Dayanakları Bakımından Demokrasi: Antik ve Modern” (*Toplum ve Demokrasi*, Sayı 6-7, s. 125-148) başlıklı yazıdan yararlanılmıştır.

² İoanna Kuçuradi, *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları* (3. Baskı), Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2016, s. 2-8.

³ Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (2. Baskı), çev: Zülfü Dicleli, İstanbul: Gün Yayıncılık, 1999, s. 9.

⁴ A.g.y., s. 57.

⁵ A.g.y., s. 58.

zaman ve her koşulda eşit katılım ve eşit haklar sağlanamasa da “halkın çok partili bir sistemde düzenli yapılan gizli, genel ve eşit seçimlerle hükümetini seçme hakkına sahip” olup olmadığıdır.⁶ Kısacası, demokrasinin olmazsa olmazı halkın çok partili ve adil bir seçim ortamında kendi yöneticisini kendisinin seçebilmesidir. Bu nedenle demokrasilerde yönetim ya da iktidar, meşruiyetini halkın çoğunluğunun iradesini temsil ediyor olmasından alır. Peki, önemli olan halkın kendi yöneticisini kendisinin seçmesi ise, halk çok partili rejim yerine tek bir partinin veya tek bir kişinin yönetmesini istese yine demokrasi olmaz mı? Olur, ama kimilerine göre bu “liberal” bir demokrasi olmaz.

Demokrasi ile “çoğunluğun iradesi”ne saygı fikrinin hayata geçiriliş biçimi olan çok partili seçim sistemi arasında olmazsa olmaz bir bağ kuran sadece Fukuyama değildir. Söz gelimi Giddens için de demokrasi “düzenli seçimler, evrensel oy, vicdan özgürlüğü ve iktidara aday olma ya da politik birlikler kurma hakkıyla nitelenen bir yönetim biçimidir” ve dolayısıyla da “çoğulculuk” ve “farklı çıkarlar” gibi ifadelerle ilişkilidir.⁷ Başka bir deyişle, Giddens da liberal demokrasinin “eldeki en iyi seçenek” olduğuna inanır ve “liberal demokrasi çok yaşasın” diyenlere hak verir. Bununla birlikte, Giddens, “liberalizmi”, yani “özgürlükçülüğü” esas olarak ekonomi alanındaki yapıp etmelerde özgürlük olarak kabul etmesiyle, kapitalizmle göbek bağı kuran liberal demokrasilerin çok ciddi sorunlarla başının derinde olduğunu da kabul eder. Söz gelimi, “temsili demokrasi sıradan seçmenden uzak gruplar tarafından yönetilme anlamına gelir ve çoğu zaman küçük parti çıkarlarının hakimiyeti altındadır” der ve katılımcı demokrasinin de bir seçenek olmadığını ekler.⁸

Sözü uzatmadan asıl konumuza dönecek olursak: Aristoteles’in demokrasilerin üç temel ilkesinden birisi olarak nitelendirdiği “çoğunluğun egemenliği” ilkesi, yukarıda Fukuyama ve Giddens örneklerinde görüldüğü gibi çağımızda da geçerliliğini korumakta; liberal olmayan, hatta insan haklarının büyük ölçüde askıya alındığı birçok ülkede, sadece ve sadece çok partili seçim sistemi benimsendiği için demokrasinin var olduğu kabul edilmekte ve bu yolla iktidara gelenler temel kişi haklarını askıya alıyor olsa bile uluslararası kamuoyunun gözünde meşru kabul edilebilmektedir. Çünkü zaman zaman “çoğunluğun iradesine saygı” şeklinde de dile getirilen bu ilke, çağımız-

da tartışmaya açık olsa bile, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 21. maddesinde kendisine yer bulmuş bulunuyor. Söz konusu maddeye göre, 1) “herkes, doğrudan ya da serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir”, 2) herkesin, ülkesinde kamu hizmetinden eşit yararlanma hakkı vardır, 3) “halk iradesi, hükümet otoritesinin temelini oluşturmalıdır; bu irade, genel ve eşit oy hakkı ile gizli ve serbest oylama yoluyla, belirli aralıklarla yapılan dürüst seçimlerle belirtilir”. Sadece Evrensel Bildirgenin bu maddesi bile, tek başına, esas olarak çoğunluğun egemenliği ilkesine dayandırılmış çağdaş demokrasiler ile insan hakları arasında, azıcık akli olan herkesin kolayca ve köklü bir bağ kurabilmesi için yeterli görülmektedir. Başka bir anlatımla, çağımızdaki *egemen* insan hakları ve demokrasi anlayışına göre, insan hakları ancak demokrasilerde korunabilir ve ancak çok partili seçim sistemi aracılığıyla halkın kendisini kimin/kimlerin yöneteceğine oy kullanarak karar verdiği ve çoğunluğun verdiği karara azınlıkta kalanların saygı gösterdiği yönetim biçimleri demokratiktir, iyidir, sağlamdır, insan haklarının teminatıdır. Bu bakış açısına göre, çoğunluğu kölelerden oluşan bir toplumda, köleler hiç kimsenin müdahalesi olmadan sırf oy kullanarak kimin kendilerine efendilik yapacağını seçebiliyorsa, o toplum demokrasiyle yönetiliyor, köleler de bu temel hakkını kullanıyor diyebiliriz.

Diğer taraftan, insan haklarının etnik köken, dil, din, inanç, cinsiyet ve ideoloji gözetmeksizin, özgür ve eşit olduğu kabul edilen her insanın doğuştan sahip olduğu, devredilemez birtakım temel kişi haklarına karşılık geldiğini hatırlayacak olursak, çoğunluğun iradesine (isteklerine) saygıyı dile getiren çok partili seçim sistemine dayalı demokrasilerde, kişilerin hiçbir ayırıma uğramadan temel haklarının korunabileceğini ileri sürmek, en hafif ifadeyle, çelişkiye düşmek anlamına gelir. Çünkü uygulamanın gösterdiği gibi günümüzde her siyasal parti “bir kesim”in partisidir ve kesimler de birbirinden genellikle ideolojilerine (sosyo-ekonomik görüşlerine), etnik kökenlerine, dillerine, inançlarına veya cinsiyetlerine göre ayrılmaktadır. Dolayısıyla, bir ülkedeki siyasal partiler, toplumun (ya da genel olarak insanların) farklı kesimlere bölünmüşlüğü varsayımı üzerine kurulur ve öncelikli görevleri herkesin değil, temsil ettikleri kesimin haklarını, daha doğrusu çıkarlarını korumaktır.

(Devamı 3. sayfada)

⁶ A.g.y., s. 58.

⁷ Anthony Giddens, *Sağ ve Solun Ötesinde*, çev: M. Sözen-S. Yücesoy, İstanbul: Metis Yayınları, 2002, s. 111, s. 114.

⁸ A.g.y., s. 117.

İNSANIN UNUTULMADIĞI HUKUK: İNSAN HAKLARINA DAYALI HUKUK

Prof. Dr. Gülriz UYGUR*

Hukuk, karşımıza bir normlar bütünü olarak çıkmaktadır. Bu normların da oluşturulma ve uygulanma olmak üzere başlıca iki kısmı bulunmaktadır. İnsan haklarına dayalı hukukun anlamını belirlemekle ilgili sorunun cevabının, hukukun bu boyutlarını gözönünde tutması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle yasama, yürütme ve yargılama boyutları ve hukuk uygulamanın diğer her aşamasında bu anlamın ortaya konulması gerekmektedir. Zira hukukun anlamı kanun koyma, idarî işlemler, anayasa mahkemesi ve diğer mahkemeler aracılığıyla her defasında yeniden belirlenmektedir. İnsan haklarına dayalı hukukun anlamını belirlemek için ilk önce onu insan hakları hukukundan ayırmak önem taşımaktadır. Bu terimlerin birbirleriyle ilişkilendirilebilir olmalarını bir yana bırakmadan, insan haklarına dayalı hukuk ile insan hakları hukukunun aynı şey olmadığını altı çizilmelidir.

Günümüzde literatürde insan hakları hukukundan söz edilmekte ve hukuk fakültelerinde bu ad altında dersler verilmektedir. Bunun başlıca nedeni, özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra uluslararası alandaki insan hakları belgelerinin sayılarının gittikçe artması ve ulusal hukukta da başta anayasalar olmak üzere bu haklarla ilgili hukuk normlarına yer verilmesidir. Bu nedenle çağımızda insan hakları hukukuyla karşı karşıya bulunmaktayız. Ancak bu gelişme, insan haklarına dayalı hukuk anlayışının gerçekleştiği anlamına gelmemektedir. Öte yandan bunun anlamı hukuk normlarında insan haklarına yer vermenin önemli olmadığı demek de değildir. Aksine hukuk normlarında insan haklarına yer vermek, insan haklarına dayalı hukukun gerçekleşmesi için zorunludur. Hukuk, insan haklarını korumanın en önemli mekanizmalarından birisidir. Hiç kuşkusuz hukuk tek başına insan haklarını gerçekleştirmek için yeterli değildir. Ancak hukuk olmadan da insan haklarını gerçekleştirmek mümkün olmaz.

Hukukun tek başına yeterli olmadığını, insan haklarına dair hukuk normlarının yaygınlaşmasıyla ilgili gelişme-

nin en fazla yaşandığı 20. yüzyılda ve 21. yüzyılda yaşananlar açıkça göstermektedir. Diğer bir ifadeyle çağımızda yaşananlar, insan hakları ihlallerini önlemek için insan hakları hukukunun ortaya çıkmasının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. İnsan hakları hukukunun, insan hakları ihlallerini önlemede yeterli olmaması farklı şekillerde açıklanabilir. İnsan hakları hukuku kapsamında yer alan uluslararası insan hakları belgelerinin sayısı hızla artmaktadır. İoanna Kuçuradi'ye göre, bu kadar yaygınlaşan insan hakları belgeleriyle kavram kargaşası yaşanmakta ve insan haklarına ilişkin bilgi eksikliği insan hakları ihlallerinin de başlıca nedeni olmaktadır.¹ Kuçuradi "bu belgelerin insan haklarının çiğnenmelerini engellemede ve çiğnenmeleri gidermede etkilerinin sınırlı olmasında, bu belgelerin kendilerinin de önemli bir payı olduğu görülüyor: bu belgeler, çoğu zaman iyi ve içtenlikle bir niyetle oluşturulmuş olsalar da, insan haklarının ne olduğunun bilgisiyle ve bu haklarla ilgili olan özgürlük(ler), kültür(ler), gelişme/kalkınma, barış v.b. gibi başka kavramların bilgisiyle oluşturulmuş"² görünmediklerini belirtmektedir. Bu tür bilgi eksikliğinin en önemli sonuçlarından birisi, bazı grupların insan hakları bağlamından dışlanabilmesi ve koparılmasıdır. Bu da insan haklarında insanın unutulmasına yol açmaktadır.

İnsan haklarında insanı unutan hukukun kendisi başlıca insan hakları ihlallerinin aracı olabilmektedir. Hukuk bu ihlali, yeterli olmayan insan hakları normları ve bu normlara dahi aykırı başka hukuk normlarıyla ve mahkeme kararlarıyla yapmaktadır. Dolayısıyla hukukta insan hakları bilgisiyle oluşturulmuş insan haklarının olmamasının yanında, bu şekilde mevcut olan insan haklarına dahi aykırı hareket edilmesi söz konusudur. Bu çerçevede problemin iki boyutu söz konusudur. İlki insan haklarının açık bilgisiyle oluşturulmayan hukuk normları ve ikincisi de bu şekildeki hukuk normlarına bile aykırı olarak oluşturulan ve bir anlamda bu normları görmezden gelen hukuk normları ve uygulamalarıdır. Bu noktada sadece insan hakları hukukunda insanın olmayışı problemiyle değil, insan haklarının veya insan hakla-

*Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ İoanna Kuçuradi (2011), "Etik İlkeler ve Hukukun Temel Öncülleri Olarak İnsan Hakları", *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, s. 55.

² İoanna Kuçuradi (2011), "İnsan Hakları Düşüncesinin Işığında İnsan Hakları Belgeleri", *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, s. 195-196.

rı hukukunun da bir yana bırakılması gibi bir durumla karşılaşmaktayız. Özellikle 21. yüzyılda dünyada artan terör olayları, insan haklarının sessizleştirilmesi veya askıya alınmasına neden olarak ileri sürülebilmektedir. Bu bağlamda iktidarların insan haklarına aykırı kurullar çıkarmasını önlemede insan haklarıyla ilgili normlar yeterli olmamaktadır. Bu şekilde hukukta bir yandan insan haklarını korumakla ilgili normları ve bir yandan da insan haklarına aykırı normları bir arada görmek hiç de şaşırtıcı değildir. Bunun sonucunda da insan hakları belgeleriyle çevrili çağımızda insan haklarından veya insan hakları hukukundan uzaklaşma görülmektedir. Böylece geldiğimiz aşamada, uluslararası alandaki insan hakları belgeleri ve diğer ilgili mevzuat ile mahkemelerin insan haklarıyla ilgili verdikleri kararlara dayalı insan hakları hukukunun, insan haklarına dayalı hukuk anlayışı için tek başına yeterli olmadığı açıkça görülmektedir. Bu durumda insan haklarına dayalı hukuk anlayışını geliştirmenin önemi kendisini göstermektedir.

İnsan haklarına dayanan hukuk, insan hakları bakış açısının egemen olduğu hukuktur. İnsan haklarına dayalı bakış açısının anlamı, sadece insan haklarına dair hukukî mevzuatın bilgisine sahip olmak, örneğin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde sayılan insan hakları normlarının veya konuyla ilgili mahkeme kararlarının bilgisine sahip olmak değildir. Bundan çok daha fazlasıdır. Kuçuradi, felsefe eğitiminin başlıca görevlerinden birinin “kişileri, insan onurunun nerede tehlikeye düştüğünü görebilecek bir gözü kazandırabilecek şekilde” eğitmek olduğunu belirtmektedir.³ Kuçuradi’nin belirttiği insan onurunun nerede tehlikeye düştüğünü görebilecek bakış açısının başlıca hukuk normlarının yaratıcısı ve uygulayıcılarında yer alması, insan haklarına dayalı hukukun gerçekleşmesi için zorunludur. Bu bağlamda hukukta, insan olmanın anlamı ve bu anlamı ortadan kaldıracak durumları görece şekilde hareket etmek önem taşımaktadır.

İnsan haklarına dayalı bakış açısının neleri gerektirdiği, çağımızda yaşananların da bilgisiyyle ortaya konmalıdır. Çağımızda yaşananlarla ilgili Upendra Baxi, insan olma ve insan kalmanın farkındalığını içeren ve haklara sahip olmaya ilişkin samimî bir bağlılığı gerektiren politikalar

oluşturmanın gerekli olduğunu belirtmektedir.⁴ Baxi’nin düşüncelerini hukuka uyguladığımızda aynı şeyleri belirtmek mümkündür. Bu çerçevede öncelikle insan hakları bakış açısının insan olmanın ve onur sahibi bir varlık olmanın bilgisi temelinde şekillendiği belirtilebilir. Bu bilgi eşliğinde hareket edilirken türetilen hukuk normlarını da bilgiyle ilişkilendirmek insan haklarına dayalı bakış açısının temelini oluşturur. Öte yandan bu temele sahip olmak zorunlu koşul olsa da, bu temelden sadece hareket etmek insan haklarına dayalı bakış açısından hareket etmek için yeterli değildir. Bu temeli ortaya çıkaracak koşullar bilgisine de sahip olmak, bir anlamda insan haklarının neleri veya neyi gerektirdiğini o koşullar içinde görmek gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle insan olmanın anlamını her defasında ortaya çıkaracak şekilde ve Baxi’nin belirttiği gibi insan kalmaya da bağlı olacak şekilde hareket etmek gerekmektedir. Sadece bilgiye sahip olmak bu anlamda yeterli değildir. Baxi’nin belirttiği samimî bağlılık veya Kuçuradi’nin belirttiği içten isteme bu noktada önem taşımaktadır. Kuçuradi, davranış ilkeleri olarak insan haklarının etkili olması için gerekenleri şu şekilde belirtmektedir: Kişilerin “i) kamu yaşamında onlara göre davranmayı içtenlikle istemelerini, ii) her bir hakkın neyi talep ettiğinin (kavramının) açık bilgisine sahip olmalarını, iii) aynı zamanda da, belirli bir durumda bir insan hakkının nelerin yapılmasını gerektirdiğini bulabilme yeteneğini –bu bilgisel yeteneği– geliştirmelerini gerektiriyor.”⁵ Kuçuradi’nin belirttiği üçüncü husus, istemenin harekete geçmesi için önem taşımaktadır. Bu durumda sorulacak soru, bilgisel yeteneğin nasıl geliştirileceğiyle ilgilidir. Bu sorunun cevabının ise belirli erdemlere göre hareket etme becerisinin kazanılmasıyla ilgili olduğu belirtilebilir. Bu noktada insan onurunun nerede tehlikeye düşebileceğini görece göz, insan olmaya bağlı olarak hareket etme becerisini geliştirecektir. Bunun da başlıca yolu veya yollarından biri dertlenerek ilgilenmekten geçmektedir.⁶

Sonuç olarak insan haklarına dayalı hukuk, insan hakları bakış açısıyla hareket eden kanun koyucuları ve hukuk uygulayıcılarını gerektirmektedir. Bu bakış açısı olmadan, insan olmayı unutmayan hukuk pek mümkün görünmemektedir.

³ İoanna Kuçuradi (2011), “Felsefe ve İnsan Hakları”, *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, s. 8.

⁴ Upendra Baxi, *The Future of Human Rights: The East India Company and Hindu Law in Early...* <https://books.google.com.tr/books?id=hiwpDwAAQBAJ&pg=PT98&dq=%22Human+Rights+%22+Balkin&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEWjHu8PTkLYAhVEaVAKHRsuAcgQ6wEIKjAA#v=onepage&q=%22Human%20Rights%20%22%20Balkin&f=false> (Erişim tarihi: 01.01.2018)

⁵ İoanna Kuçuradi (2011), “Etik İlkeler ve Hukukun Temel Öncülleri Olarak İnsan Hakları”, *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, s. 67.

⁶ Bu terim için bkz. Gülriz Uygur (2016), *Hukukta Adaletsizliği Görmek*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, İkinci Baskı.

YENİ EGEMENLER-GDO TEHLİKESİ

Denizhan DERE*

Etik ve değer dünyası olan, eserler ortaya koyan, başarılar gösteren, entelektüel bir dünyası olan insanın, biyolojik varlığı korunmadan ne entelektüel varlığın gerçekleşmesi ne de etik ve değer dünyasının var olması mümkündür. Biyolojik varlığın sürdürülebilmesi, beslenebilme koşuluna açıkça bağlıdır.

Dünyada canlılığın varoluşundan bu yana, hayatta kalabilmek için besin arayışı, bütün canlılığın temel çabalarının başında yer almıştır. İnsanın beslenmesi için 19. ve 20. yüzyıllarda, nüfusa dayalı kaynak sorunlarının ortaya çıkmasıyla artık klasik tarım yöntemlerinin ötesinde uygulamalar gerektiği düşünülmüştür. “Yeşil Devrim” olarak bilinen tarımda makineleşmenin ardından, özel şirketler ve devletler tarafından yürütülen biyoteknoloji çalışmaları hız kazanmıştır. Bu çalışmalar, tarımsal üretimin temel maddesi olan bitkisel tohumların verimlilik, böcek ilâçlarına karşı dirençlilik, ürünlerin raf ömürlerinde dayanıklılık gibi hedefler ile genetik yapılarının değiştirilmesi şeklinde gerçekleşmiş ve böylece hayatımıza GDO’lu¹ tohumlar, GDO’lu gıda maddeleri girmiştir.

GDO’lu tohum üreticileri tarafından zararlı otları yok eden ve yine kendi ürettikleri ilâçlara karşı dirençli, yüksek verimliliğe sahip (!), firesi az (!), daha sağlıklı (!), daha besleyici (!) olarak üretilen yeni nesil tohumlar sayesinde, açlığa çözüm bulunacağı iddia edilmektedir. Bununla beraber, her nedense, “Peki, o zaman bakalım öyle miymiş?” diyen bilim insanlarının araştırma yapımları önlenilmekte ve hatta işlerinden olmaktadır. “Neden böyle oluyor acaba?” diye bir soru sorulursa, cevap için 1990’lı yıllara kadar gitmek gerekir. Çünkü yapılan bağımsız araştırmaların soyu bu yıllarda tükenmektedir. Bu yıllarda yapılan araştırmalarda ise GDO meselesinin söylenildiği kadar sevimli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

40 değişkenin 33’ü farklılık gösteriyor

1990’lı yıllarda bilimsel objektiflik taşıdığı söylenebilecek birkaç çalışma ortaya konmuştur. Dr. Seralini tarafından yapılan bir araştırmada, GD² mısır ile beslenen sıçanlar ile bu şekilde beslenmeyen sıçanlar arasında karşılaştırma yapılan 40 değişkenin 33’ünde önemli farklılıklar saptanmıştır.³ Dr. Arpad Pusztai, 1995-98 yılları arasında yaptığı çalışmaların ardından, GD patatesle beslenen sıçanların büyümelerinin durduğu, bağışıklık sistemlerinin bozulduğu, karaciğer, kalp, beyin ve diğer organlarda küçülme görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Dr. Arpad Pusztai, bu konuda TV’de verdiği iki dakikalık demeç sonrasında işinden atılmıştır.⁴ Dr. Irina Ermokova’nın fareler üzerinde yaptığı deneylerde, çiftleşme, doğum ve yavruların büyüme süreleri içinde GD soya fasulyesi ile beslenen farelerin yavrularında ölüm oranlarının daha fazla olduğu, yaşayanların boyunun kısa olduğu, bir sonraki nesilde yavru sayısında azalma ve kısırılık olduğu ortaya çıkmıştır.⁵ Bütün bunlara ek olarak zaman içinde verimlilik problemleri, ilâçlama maliyetleri, tohumdan üretimin sınırlandırılması, antibiyotik direncinin yol açtığı sağlık sorunlarının ortaya çıktığı gibi iddialar da dile gelmiştir.

GDO’lu ekim yayılıyor, biyoçeşitlilik zarar görüyor

İnsan sağlığına etkileri konusunda oldukça belirsiz bilgiler içeren GD tohumlar, tozlaşma yoluyla gerçekleşen gen bulaşması, kullanılan ilâçların toprağa etkileri gibi sebeplerle biyoçeşitlilik zararına da yol açmaktadır. Yapılan çalışmalarda 35 kilometrelik bir alanda, yakın türler üzerinde bulaşma tespit edilmiştir. Bununla beraber, tarım ilâçlarıyla yok edilmesi hedeflenen canlılar dışında birçok canlı da bundan etkilenmektedir. Özellikle arı popülasyonunda son yıllarda önemli azalmalar olduğu tespit edilmektedir. GDO içeren ürün üretilen

*Maltepe Üniversitesi, İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı mezunlarından.

1 GDO: Genetiği değiştirilmiş organizma

2 GD: Genetiği değiştirilmiş

3 Kenan Demirkol (2010), *GDO Çağdaş Esaret*, İstanbul: Kaynak Yayınları, s. 202

4 A.g.e., s. 192.

5 A.g.e., s. 208.

alanlar hızla artmış ve 2015 sonu itibarıyla 179.7 milyon hektara ulaşmıştır. Artan üretimin karşılığında, elbette artan bir tüketim bulunmaktadır. Ancak tüketilen bu besinin içeriği ve insan sağlığına etkileri konusunda esaslı ve uluslararası alanda sansasyonel tartışmaların yaşanmadığı bir bilgi henüz üretilememiştir.

“Yeni egemenler” ortaya çıkıyor

Son yıllarda dikkat edilmesi gereken önemli bir gelişme de, GDO aktörleri olan şirketler arasındaki birleşmelerdir. Özellikle 2015 ve 2016 yıllarında gerek tohum gerekse tarım ilâcıcı üretiminde lider konumunda olan uluslararası şirketlerde başlayan birleşme ve satın alma süreçleri, büyük ölçüde tamamlanmıştır. Artık dünya tohum ve tarım ilâçları pazarının yüzde 70’ine temel olarak dört büyük küresel şirket egemen olacaktır. Bununla beraber, AB pazarına girmekte her zaman zorlanan ABD menşeli bir şirketin, AB’nin lider konumunda bulunan bir ülkesi tarafından satın alınması ile AB Biyogüvenlik Kurullarının kararlı tutumlarının devam edip etmeyeceği ise zaman içinde anlaşılacaktır.

Gelişmiş teknolojik laboratuvarlara sahip AB ülkelerine, GD ürünlerin girişinin yasaklanmasına rağmen, söz konusu ürünlerin az gelişmiş ülkelerde tüketime sunulabilmesi, insan hakları sorunu olarak dile getirilmelidir. GD ürünlerin insan sağlığı üzerindeki olumlu/olumsuz etkilerinin, tatmin edici bir düzeyde ölçülemediği ileri sürülebilir. Ancak sorun olan şey şudur ki, etkileri ölçülemeyen birçok GD ürün, insanlar tarafından besin maddesi olarak tüketiliyor. Sürdürülebilir beslenme çarelerinin, etik kaygılar taşıyan normlar yerine liberal ekonomik anlayışın kâr odaklı şirketleri tarafından üretilmeye çalışılması, hakkın korunması yönünden sapmalara yol açmıştır. Şu an gelinen noktada, ne ilginçtir ki, bir besin maddesinin insan hakları ile ilgisi koruma yönünden değil, ihlal yönünden kuruluyor.

Gerçekten çare mi?

Peki, dünyadaki beslenme sorununa yeni bir çözüm olarak sunulan ve devletlerin teşvik ettiği bu yeni üretim tekniği, sürdürülebilir bes-

lenme sorununun ve açlık sorununun çözülmesine hizmet etmekte midir? Dünyada açlık sınırının altında yaşayan insan sayısı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütüne göre (FAO) 1990-2010 yılları arasında 815.000.000’den 925.000.000’a yükselmiştir. Bugün ise 890.000.000 civarındadır. Neredeyse dünya nüfusunun yüzde 7’si açlık sınırının altında yaşarken, aynı zamanda günde yaklaşık 25.000 insan açlıktan ölmektedir. Demek ki GDO’lar açlığa çare olamamıştır. İnsan beslenmesinin yanıltıcı bilgilerle, insan üzerinde ne tür etkiler yaratacağı henüz tespit edilemeyen birtakım sanayi tipi tarım ürünleriyle sağlanmaya çalışılması, insan sağlığı ve yaşama hakkı umursanmadan bu ticarî ürünlerin, devlet destekli olarak tüketime sunulması, toplu bir katliamdan farksızdır.

GDO’lu bir dünyanın yol açtığı yeni yaşama düzeni hakkında bir öngörü

Sürecin böyle devam etmesi halinde şöyle bir senaryo ihtimaller arasındadır: *GD tohumundan üretilen bitkinin tekrar tohum vermemesi ile zaten dolaylı etkilerle tektipleşen tarımsal üretimde, tohum üreten küresel şirketler, besinin ham maddesi tohumun tek sahibidir. Azalan biyoçeşitlilik sebebiyle, doğal yollardan üretilebilecek besin maddeleri sürdürülebilir olarak elde edilemez durumdadır. İnsanlar artık beslenebilmek, yaşamını sürdürebilmek, besin maddesine erişmek için, besin maddesini ve üretim şartlarını elinde bulunduran “yeni egemenler”e bağımlı haldedir. Artık hakların elde edilebilmesi anlamında en alt kademeye gerileyen insanlar, biyolojik varlığını sürdürmeye odaklanmış, yaşam bütünlüğünün diğer unsurları olan, etik ve değer alanlarını önemsemez hale gelmiştir. İnsanı değerli kılan olanaklar, önemini yitirmiştir. İnsanlık bin yıllar boyunca edindiği bütün entelektüel birikimini bir kenara bırakmış, yalnızca yaşamaya, yalnızca egemenlerin lütuflarına odaklanmıştır...*

GD ürünlerin insan hayatında ne gibi etkiler yaratacağı geri dönülemez kayıplar olmadan net olarak ortaya konulmalıdır.

Doç. Dr. Gün KUT

“IRKÇILIKLA MÜCADELE UZUN SOLUKLU BİR ÇABA GEREKTİRİR”

BM Irk Ayrımcılığı Komitesine üçüncü kez seçilen, Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi ve Rektör Danışmanı Doç. Dr. Gün Kut ile ülkemizde ve bütün dünyada giderek tırmanan ırkçılık/ayırıcılık üzerine konuştuk. Kut, “günümüzün ırkçılığı, klasik ‘ırk’ tanımından hareket eden bir ideoloji değil artık. Kültürel, dinsel farklılıklar ve buna benzer ötekileştirme unsurları güncel ırk ayrımcılığının hareket noktaları haline geldi” diyor. Hiç kimsenin bir ırkçı olarak dünyaya gelmediğinin altını çizen Kut, ırkçılık ve genel olarak ayrımcılığın, öğrenilen bir anlayış, tavır ve davranış olduğunu belirtiyor.

SÖYLEŞİ: Elif N. Hamidi

BM Irk Ayrımcılığı Komitesine birkaç ay önce yeniden seçildiniz. Ayrımcılık ve ırkçılıkla mücadele eden bu komitenin yürüttüğü çalışmalar ve sizin komitedeki göreviniz hakkında birkaç söz söyley misiniz?

BM Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin (ICERD) 8. maddesine göre kurulan ve kişisel temelde tarafsız görev yapmak üzere dört yıllığına BM Genel Kurulu tarafından seçilen 18 kişilik Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi’nin (CERD) üyesiyim. Bu göreve üçüncü kez seçildim. Komitenin görevi, taraf devletlerin Sözleşmenin düzenlemelerini ilgilendiren konularda aldığı önlemler hakkında verdikleri raporları inceleyerek öneriler ve genel tavsiyelerde bulunmaktır (Madde 9). Ben Komitede, işbölümüne göre görevlendirildiğim ülke raportörlüklerinin yanında öncelikli önerilerin takip raportörlüğünü de yapıyorum.

2010 yılından bu yana komitedesiniz ve 2022 yılına kadar bu komitede görev yapacaksınız.

nız. 2010’dan bu yana, ayrımcılık konusunda Türkiye’de ve dünyada ne gibi gelişmeler yaşandı? Bir yol alınabildi mi sizce?

Dünyada ırkçılıkla mücadele uzun soluklu bir çaba gerektirir. En ciddi sorunların çözülmüş olduğu izlenimini veren yerlerde dahi ırkçılık belli koşullarda yeniden baş gösterebilir. Bu nedenle farklı yerlerde, farklı zamanlarda, farklı biçimlerde ırk ayrımcılığı sürekli karşılaşılan ve karşılaşılabilecek bir durumdur. Bizim gayretimiz, taraf devletleri bu konuda sürekli uyanık tutmak ve gözlemlediğimiz sorunların çözümü için hükümetleri hukukî, idarî ve diğer yollarla önlemler almaya ikna etme yönünde yoğunlaşmıştır. Komitenin dikkatine sunulan raporlarda, taraf devletlerin vurguladıkları gelişmelere bakıldığında, pozitif bir trend olduğu söylenebilir. Bu, tüm sorunların her yerde çözülmekte olduğunu göstermemekle birlikte, taraf devletlerin çözüm için çaba göstermeye devam etmeleri de kendi başına olumlu bir işaret sayılmalıdır. Sözleşmeye taraf devlet sayısı 2017 itibarıyla 179’a ulaşmıştır. Sözleşmeyi imzalamayan devletlerin çoğunun Pasifik’teki çok az nüfuslu küçük ada devletleri ya da Kuzey Kore, Myanmar gibi uluslararası toplumdan izole devletler olduğu gözönünde tutulursa, sözleşmenin yükümlülüklerini üstlenme konusunda genel bir irade olduğu görülür.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesinin, uluslararası alanda ve iç hukukta devletlere getirdiği yükümlülükler nelerdir? Devletlerin, iç hukukta bu Sözleşmeye aykırı davranışları durumunda herhangi bir yaptırım söz konusu mu ve sizce bu yaptırımlar caydırıcı nitelikte mi?

Sözleşmeye Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Şartının tüm insanların onur ve eşitlik ilkelerine dayandığı ve Birleşmiş Milletlerin

amaçlarından biri olan herkesin evrensel insan haklarına ve temel özgürlüklerine, ırk, cinsiyet, dil veya din ayırımı yapılmaksızın saygı gösterilmesinin geliştirilmesi ve desteklenmesi doğrultusunda faaliyette bulunmayı taahhüt ettiklerinden, 2. maddede sayılan yükümlülükleri üstlenmişlerdir. Bunlar:

a) Bireylere, birey gruplarına ya da kurumlara karşı hiçbir ırk ayrımcılığı eyleminde veya uygulamasında bulunmamayı ve ulusal ya da yerel tüm kamu yetkilileri ile kamu kurumlarının bu yükümlülüğe uygun hareket etmelerini sağlamak,

b) Herhangi bir kişinin veya teşkilâtın ırk ayrımcılığını himaye etmemeyi, savunmamayı ve desteklememeyi üstlenmek,

c) Yerel ulusal ve hükümet politikalarını gözden geçirmek, nerede bulunursa bulunsun, ırk ayrımcılığı doğuran veya devam ettiren yasaları veya düzenlemeleri değiştirmek, kaldırmak veya geçersiz kılmak amacıyla etkin önlemler almak,

d) Koşullar gerektirdiği takdirde yasal düzenlemeler yapmak dahil, tüm uygun yöntemlerle, herhangi bir birey, grup veya örgüt kaynaklı ırk ayrımcılığını yasaklamak ve bu tür ayrımcılığa son vermek,

e) Farklılıkların farklar engel oluşturmadan birarada yaşamasını teşvik etmek, ırkçı bölünmeyi güçlendirebilecek herşeyi caydırmak olarak sayılmıştır. Gerek iç gerekse uluslararası hukuk çerçevesinde alınan yasal, idarî ve siyasî kararlar ile uygulanan politikalar sayılan yükümlülüklerle uygun olmalıdır.

Komite esas olarak taraf ülkelerin kendi uygulamalarıyla ilgili olarak sundukları periyodik raporlardan hareketle bu yükümlülüklerle uygun hareket edilip edilmediğini denetler. Yükümlülüklerin yerine getirilmemiş olması durumlarında, bunları Sonuç Gözlemleri raporunda vurgular ve hükümetlere öneri ve tavsiyelerde bulunur. Sonuç Gözlemleri, hükümetleri muhatap almakla birlikte, kamuoyuna açık belgeler olduklarından, iç ve dış kamuoyu baskısı yaratma işlevi de görürler. Bunun ötesinde iç hukukun getirdiği yaptırımlar dışında bir yaptırım yoktur. Ancak bir

devletin hukuka uygun hareket etmediğinin uluslararası resmî bir uzmanlar kuruluştan tarafından ilân edilmesi azımsanamayacak bir yaptırımdır.

Bu Sözleşmeye dayanarak başvuru yapılabilecek bir merci var mıdır? Bu Sözleşme, devletler için ve ayrıca Sözleşmeyi imzalayan ülkelerin tek vatandaşları için ne anlama geliyor?

Sözleşme opsiyonel olarak taraf devlet vatandaşlarının Komiteye bireysel başvuru hakkını da tanımaktadır (madde 14). Sözleşmeye taraf olan ve madde 14 uyarınca bildirimde bulunmuş olan devletlerin vatandaşları, ırk ayırımına uğradıkları ve iç hukuk yollarının tümü kullanıldıktan sonra dahi hak ihlalinin giderilmediği kanısına varırlarsa, Komiteye başvurabilirler. Komite başvuruları, usul ve esas yönlerinden inceler ve vardığı kanaati öneri ve tavsiyeleriyle birlikte ilgili devlete iletir. Komitenin bireysel başvuru yetkisini kabul etmiş olan 58 devlet vardır. Türkiye bunlar arasında değildir.

Ayrımcılık, insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları gibi birçok konuda uluslararası sözleşme, bildiri var. Kâğıt üstünde, insan için çok anlamlı, yararlı görünen normlarla dolu bu belgeler. Ama sadece kâğıt üstünde kalmaması gerekiyor. Ayrımcılıkla ilgili sözleşmenin gündelik hayatta uygulamayla ilgili eksik kaldığı yanları var mıdır? Varsa bu eksiklikleri gidermek için neler yapılmalı?

Sözleşmenin günlük hayatta uygulanması taraf devletlerin iç hukuk kurallarına ve uygulanan hükümet politikalarına bağlıdır. Sözleşmenin getirdiği yükümlülüklerle bu kurallar ve politikalar arasında uyumsuzluklar olması ya da varsa dahi uyum durumunun hükümet ya da politika değişikliği gibi nedenlerle ortadan kalkması karşılaşılan temel sorunlardır. Sonuçta her devletin vatandaşları kendi hükümetlerinin uygulamalarına muhataptır. İnsan hakları konularında hükümetlerin öncelikle kendi vatandaşları karşı-

sında hesap verebilirliği esastır. Dolayısıyla, kamuoyu ve sivil toplum gerek iç denetim gerekse farkındalık yaratma konularında üzerine düşeni aktif olarak yerine getirmesi gereken en önemli unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Devletlerin kendi iradeleriyle taraf oldukları insan hakları sözleşmeleri, aslında kendi vatandaşlarına verilmiş garantileri içerir. Bunları takip etmek her bireyin kendi sorumluluğudur. İnsan hakları sözleşmeleri bir bakıma katalizör işlevi görerek bu süreci şeffaflaştırır ve dünya ölçeğine taşır.

Aslında bir insan henüz dünyaya bile gelmeden başlıyor ayrımcılık. Hamile bir kadına bebeğin “kız mı erkek mi?” olduğu sorusu yöneltildiğinde, cevap kızsız “olsun...” der karşıdaki, biraz mahcup, üzgün. Sonra sokakta devam eder ayrımcılık: ailenin kim olduğu, kökeninin ne olduğu merak edilir ilk olarak. Ortak noktamız insan olmak olsa da, farklılıklarımız nasıl oluyor da aşışılma, nefret edilme, hatta kimi zaman yok edilme nedeni olabiliyor?

Gerek bireyler gerek gruplar halinde insanlar arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalar tarih boyunca var oldu; ırkçılığın bu çatışmaların gerekçesi olarak ortaya çıkmasının nedenleri çok değişkenli bir denklem. Sosyolojik, psikolojik, sosyal psikolojik nedenlerin yanı sıra, tarihî, yerel, konjonktürel boyutları var. Ayrıca zaman ve mekâna bağlı olarak ayrımcılık çok farklı biçimler alabiliyor. Örneğin bugün ırkçılık yükselişte diyoruz, ama günümüzün ırkçılığı, klasik “ırk” tanımından hareket eden bir ideoloji değil artık. Kültürel, dinsel farklılıklar ve buna benzer ötekileştirme unsurları güncel ırk ayrımcılığının hareket noktaları haline geldi. Nedenleri ve ortaya çıkış biçimleri yerine ve zamanına göre bu kadar farklılık gösteren bir olgunun çıkış noktasını arayarak çare üretmek herhalde mümkün değil. Bu nedenle ırkçılığın hedef kitlesi ve kurbanlarının haklarının korunması konusunu ön plâna çıkarmak önemli.

Etnik köken ya da dil, din, cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığın tohumları, genel-

likle çocukluk döneminde, çocuğun içinde yetiştiği aile, çevre, toplum tarafından atılıyor. Bu noktada en başta ailelere, sonra öğretmenlere/eğiticilere büyük sorumluluk düşüyor. Dolayısıyla önce anne-babaları ve eğiticileri Platon’un mağarasından çıkarmak gerekmez mi? Bu nasıl başarılabilir sizce?

Hiçbir birey ırkçı doğmuyor. Irkçılık ve genel olarak ayrımcılık, öğrenilen bir anlayış, tavır ve davranış. Dolayısıyla doğal olarak öğrenme süreçlerinin belirleyiciliğini esas alarak çözüm üretmeye çalışmak gerekiyor. Bunun nasıl yapılacağı her devletin, toplumun, ya da topluluğun kendi dinamiklerine göre değişebiliyor. Yani herkes için geçerli sihirli bir formül yok. Ama temel ilke, adalet ve eşitlik duygularının birey tarafından içselleştirilebilmesi için eğitim ve öğretim sisteminin bu konulara duyarlı hale getirilmesi.

Ayrımcılığın daha çok ya da sık rastlandığı toplumların ortak bir özelliğinden söz edilebilir mi? Ve ne tür toplumlarda ayrımcılık sıradanlaşır?

Kendi dışındaki dünya konusunda bilgisizlik ve bu bilgisizlikten kaynaklanan hayalî korkular ötekileştirmenin, biz-onlar ayrımını klişeleştirmenin ve kültür unsuru haline getirmenin temel nedenleri. Kendi içine kapalı toplumların bireyleri “başka”larına karşı şüphe ve endişeyle yaklaşmaya ve tehdit algılamaya daha eğilimli oluyorlar. Ama tek neden bu değil. Sahip olunan ayrıcalıkları paylaşmamak için ötekileştirme ve ayrımcılık yapılması da çok rastlanan bir durum.

Tek tek her bir insanın, sırf insan olmaktan dolayı bazı haklara sahip olduğunu bilmenin ve dolayısıyla insan hakları bilgisine sahip olmanın, la başetmedeki rolü ve önemi hakkında neler söylersiniz?

Her birey kendi haklarının korunabilmesi için başkalarının haklarını koruması gerektiğinin bilincine varsa, tüm insan hakları ihlalleri ortadan kalkar.

MERKEZDEN...

Belma Akçura medyada özdenetim üzerine konuştu
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabul edilmesinin 69. yıldönümünde, Merkezimiz tarafından Üniversitemize davet edilen Milliyet Gazetesi Ombudsmanı Belma Akçura, 12 Aralık 2017 günü “Türkiye Medyasında Özdenetim Mümkün mü? / Ombudsmanlar Ne Yapıyor?” başlıklı bir konuşma yaptı. Akçura, konuşmasında medyadaki hak ihlalleri, bilgi kirliliği, meslek etik kurallarının dikkate alınmaması gibi konulara değindi ve bu sorunlar karşısında medya ombudsmanlarına düşen görevlere dikkati çekti.

Gençlik ve Çocuk Eğitimine Destek

T. C. Maltepe Üniversitesi ile Kadıköy Belediyesi arasında imzalanan protokole göre, Yard. Doç. Dr. Neşe Şahin Taşgın ve Yard. Doç. Dr. Seda Erzi tarafından “Kadıköy Belediyesi Gençlik ve Çocuk Eğitimi Merkezleri İhtiyaç Tesbiti Araştırması” yapıldı. Bu Merkezlerden 19 Mayıs ve Kuşdili Merkezlerindeki Örgün Eğitime Destek Kurslarından yararlanan 7-14 yaş arası çocuklara, Merkezin İnsan Hakları Yüksek Lisans Programından mezun Elif Dilan Kara ve Mehtap Pulat, sekiz hafta süreyle felsefe-etik dersleri verdi.

“Sinema ve Felsefe” Konferansları Dizisi

Kadıköy Belediyesinin işbirliğiyle TESAK’ta gerçekleştirilmekte olan “Sinema ve Felsefe” konulu konferanslar dizisi düzenlendi. Halen devam etmekte olan bu dizinin programı şöyledir:

- 7 Şubat 2018, İoanna Kuçuradi, “Sinema ve Felsefe”
- 14 Şubat 2018, Elif Nuyan, “Tarkovski Sinemasında Etik”
- 21 Şubat 2018, Abdullah Kaygı, “Sanat Felsefesi ve Sinema Sanatı”
- 28 Şubat 2018, Işık Eren, “Sinemada Felsefe Sorunları: Ömer Kavur’un Anayurt Oteli’ne Felsefeyle Bakmak”
- 7 Mart 2018, Simten Gündeş, “Bilimkurgu Kara Film ya da ‘Düşünce’ Ürünü: Blade Runner”
- 14 Mart 2018, Hakan Savaş, “Sinemaya Felsefeyle Bakmak”
- 21 Mart 2018, Hakan AYTEKİN, “Türkiye’de Belgesel Sinema ve Kültürel Hümanizm”

- 28 Mart 2018, Cem Çınar, “Film Tasarımı ve Yorumunda Hermeneutik Teori”
- 4 Nisan 2018, Oktay Yalın, “Modern Zamanların Kamp Ateşi: Sinema”
- 11 Nisan 2018, Selahattin Yıldız, “Sinema Felsefesinden Derviş Zaim’in İnsan-Doğa Üçlemesine Bakmak”
- 18 Nisan 2018, Nüket Güz, “Filmin Göstergebilimsel ve Düşünsel Mimarisi”

TÜRKİYE’DEN...**Heidegger’in “Kara Defterler”i**

Türkiye Felsefe Kurumu işbirliğiyle 27 Ekim 2017 tarihinde, Ankara Goethe Enstitüsünde Heidegger ve “Kara Defterler” üzerine bir konferans düzenlendi. Konferansta, “Kara Defterler”in editörü ve Martin Heidegger Enstitüsü’nün Müdürü olan Wuppertal Üniversitesi Profesörü Peter Trawny, Heidegger’in “Kara Defterler”i üzerine bir konuşma yaptı. Prof. Dr. İoanna Kuçuradi’nin açış konuşmasını yaptığı konferansta, Prof. Dr. Kaan H. Ökten ve Prof. Dr. Yusuf Örnek de birer bildiri sundu.

“Afet Farkındalık Eğitimleri”

İstanbul Aydın Üniversitesi Kültürel Diplomasi, Yönetişim ve Eğitim Kürsüsü ile İstanbul Aydın Üniversitesi Afet Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından, Küresel Afet Gönüllüsü Projesi kapsamında 17 Ekim 2017’de “Afet Farkındalık Eğitimleri” dizisi başlatıldı. İstanbul Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü tarafından İstanbul Aydın Üniversitesi’nde okuyan uluslararası öğrencilere yönelik verilen eğitimlerin yıl boyunca devam etmesi plânlanıyor.

22. Türkiye Felsefe Olimpiyatı

Türkiye Felsefe Kurumu “Çocuklar İçin Felsefe Birimi” tarafından düzenlenen ve bu yıl 22.’si gerçekleştirilen Türkiye Felsefe Olimpiyatının birincisi, Saint Joseph Fransız Lisesinin öğrencisi Sinan Akyol oldu. Türkiye’nin 11 kentinden lise öğrencilerinin katıldığı yarışmada Sinan Akyol, “Meşru olmayan eylemsizlik ve meşrulaştırılmış suç” başlıklı makalesiyle birinciliğe lâyık bulundu. Sinan Akyol ile Onur Öztemiz, Karadağ (Montenegro)’da gerçekleştirilecek olan 26. Uluslararası Felsefe Olimpiyatında Türkiye’yi temsil edecekler.

“Etik ve Eğitimi”

Prof. Dr. İoanna Kuçuradi, 8 Aralık 2017 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi’nde, “Etik ve Eğitimi” başlıklı bir konferans verdi. Konuşmasında, etik ilkeler olan insan hakları üzerinde duran Kuçuradi, etik ve insan hakları eğitiminin bir parçası olan “değerler eğitimi”nin nasıl olması gerektiği konusunda önemli bilgiler paylaştı. Felsefi etik değerler ile ahlaki normların birbiriyle karıştırılmaması gerektiğine dikkat çeken Kuçuradi, etik değerlerin insan onurunu, insan onurunun ise, insan türünün etik başarılarını ve bilincini oluşturduğunu belirtti. Etik değer bilgisinin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerektiğinin altını çizen Kuçuradi “Kişi, çocukluğundan itibaren etik değer bilgisi ile eğitilebilir ve yaşamında bu değerleri kullanmaya alıştıırılabilir. Eğer yaşamı etik değerler ile sürdürmeye karar verdiyseniz gerekli olan bu bilgidir” dedi.

29. İstanbul Semineri: “Adalet ve Sorumluluk”

Türkiye Felsefe Kurumu, “Adalet ve Sorumluluk” başlıklı 29. İstanbul Seminerini, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Felsefe Bölümü ile birlikte 7-8 Aralık 2017 tarihlerinde gerçekleştirdi. “Adalet ve Sorunları” ve “Sorumluluk ve Sorunları” alt başlıklarını taşıyan altı oturumda Bülent Gözkan, Muttalip Özcan, Sara Çelik, Kemal Akkurt, Mustafa M. Dağlı, Harun Tepe, Gülriz Uygur, Abdullah Kaygı, Kaan Ökten, Damla Uçak, Nebil Reyhani, Mehmet Şiray, Jale Erzen, Özge Ejder, Kurtul Gülenç, Halil Turan, Olcay Karacan, Berfin Kart, Levent Kavas, Özgür Küçüktaşdemir ve Yasemin Işıқтаç birer konuşma yaptı. Betül Çotuksöken ve Hülya Şimğa oturumlara başkanlık etti.

“Etik ve İnsan Hakları Semineri”

Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ernst Hirsch Hukukun Temelleri Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Anabilim Dalı ve Türkiye Felsefe Kurumu işbirliğiyle, 29 Ocak-2 Şubat 2018 günlerinde Hukuk öğrencileri için bir “Etik ve İnsan Hakları Semineri” düzenlendi. 50 öğrencinin katıldığı bu seminerde İoanna Kuçuradi, Sevgi İyi, Hülya Şimğa ve Gülriz Uygur ders verdi.

DÜNYADAN...

UNESCO Genel Direktörü Audrey Azoulay

Fransa Kültür Bakanı Audrey Azoulay, geçtiğimiz Ekim ayında, UNESCO Genel Direktörü seçildi. 45 yaşındaki Azoulay, İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan UNESCO’nun ikinci kadın direktörü oldu.

Türkiye, UNESCO Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi

Türkiye, 8 Aralık 2017 tarihinde UNESCO’nun Yürütme Kurulu üyeliğine seçildi. 2017-2021 yılları arasında Yürütme Kurulu’nda yer alacak olan Türkiye’ye, UNESCO üyesi 134 ülke oy verdi.

“Mülteci Eğitimi: Deneyimlerin Paylaşılması” Çalıştayı

UNESCO Kültürel Diplomasi, Yönetişim ve Eğitim Kürsüsü & UNESCO Sürdürülebilir Barış için Eğitim Kürsüsü & Akdeniz Üniversiteler Birliği (UNIMED), 31 Ekim 2017’de, Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi’nde, “Mülteci Eğitimi: Deneyimlerin Paylaşılması” başlıklı bir çalıştay düzenledi. Çalıştayda mülteciler için eğitim ve beceri geliştirme programlarının geliştirilmesi ve uygulanması sırasında karşılaşılan sıkıntılar ele alınırken edinilen deneyimler, iyi uygulama ve başarı örnekleri paylaşıldı.

MENA Ülkelerinde Mülteci Eğitimi Projesi İhtiyaç Analizi Raporu yayınlandı

Ürdün, Lübnan ve Irak’taki üniversitelerin mülteci krizine etkin bir yanıt geliştirmesine destek olmayı amaçlayan uluslararası işbirliği projesi RESCUE kapsamında, mülteci öğrencilerin durumu yerinde incelenerek hedef ülkeler için bir ihtiyaç analizi raporu hazırlandı. RESCUE Projesinin 1. iş paketi kapsamında Projenin Avrupalı partnerleri Barcelona Üniversitesi, Berlin Teknik Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi tarafından hazırlanan rapor, projenin yedi partner üniversitesi (Lübnan’daki Kaşık ve Lübnan Üniversiteleri, Ürdün’deki Zarqa, Al-Zaytoonah ve Yarmouk Üniversiteleri, Irak’taki Duhok ve Duhok Politeknik Üniversiteleri) ile partner olmayan Hashemite, Jerash ve Al-Bayt Üniversitelerini kapsıyor. Ülkedeki mevcut duruma ilişkin kapsamlı bir analizin yer aldığı raporda getirilen tavsiyeler, eylem plânlarını geliştirmek için bir temel sunuyor.

Varlık ve Bilgi

Harun Tepe, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2017, 133 sayfa.

Bu kitapta yer alan yazılar, bilgi sorunlarını ontolojik bir yaklaşımla ele almanın elverişliliğine dikkat çekmektedir. Ontolojik yaklaşım ise, “nesne edinilenin varlıkça yapısına ve neliğine yönelen ve bağlantılarını olduğu kadar diğer şeylerle ilgisini ve onlardan farkını gören bakıştır”. Ama bu, ne bilmenin zihinsel bir etkinlik olduğunun, ne de bilgilerin yalnızca sözcüklerle ifade edilebildiğinin yadsınması veya önemsiz görülmesidir. Öte yandan, dil, sözcüklerden oluşsa bile, varolan herşeyin sözcükler olmadığı, “varolan” da bir sözcük olsa bile, dünyanın farklı türden varolanlardan oluştuğu ve bunların bilgilerinin de bazı farklılıklar gösterdiği açıktır. Bu kitap işte bu ve benzeri düşünceleri tartışan yazılardan oluşmaktadır.

Yoksulluk, İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler Değişen Anlayışlar: Refah Devletinden Hayırseverliğe Yoksulluktan Sosyal Dışlanmaya
Neşe Şahin Taşgın, Ankara: Nika Yayınevi, 2017, 264 sayfa.

Bu kitap, piyasa sisteminin “Refah Devleti” diye adlandırılan bir dönemini, yoksulluk ve dışlanma sorunları bakımından çözümleyen ve değerlendiren bir eser. Yoksulluk ve insan haklarıyla ilgili tartışmalarda piyasa sisteminin sürekli göz ardı edilen bu yapısını görebilmek için, yaygın insan hakları anlayışlarının ötesinde, “insan nedir ve neden hakları vardır?”, “bu hakların korunmasının gereklilikleri ve yolları nelerdir?” sorularının yanıtını verebilecek, mevcut insan hakları anlayışının dışında insan hakları yaklaşımları ve kavramlaştırmalarına ihtiyaç vardır. Kitap, bu ve benzeri sorulara yanıt verme çabasıdadır.

Felsefeye Giriş Yolları**Prof. Dr. Betül Çotuksöken’e Armağan**

Hazırlayanlar: Ahu Tuncel, Zekiye Kutlusoy, Güncel Önkal, İstanbul: Papatya Yayıncılık, 2018, 360 sayfa.

Sıklıkla felsefi düşünmenin eksikliğinden çekilen acıların dillendirildiğine tanık olduğumuz günlerden geçmekte dünyamız. Ancak bu noktada çuvaldızı kendimize de batırmak gerekmez mi?

Felsefenin bizi terk ettiği bu dünyada, biz de felsefecileri terk etmiyor muyuz? Gerçekte, felsefeyi tekrar yaşamımıza geri çağırmanın, felsefeciye bu işinde gereken önemi ve değeri vermektense geçtiği kanısındayız. Bu nedenle felsefeye adanan bir yaşamın, Prof. Dr. Betül Çotuksöken’in yolculuğunu sergilemek, yalnızca onu onurlandırmak değil, felsefeye de hizmet etmektir aynı zamanda... Bir filozofun anılarıyla felsefe metinlerini harmanlayan bu kitap, bunun güzel bir kanıtıdır.

Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar/Sosyal Hizmet(ler)i Yeniden Düşünmek Konferansları
Derleyenler: Neşe Şahin Taşgın, Uğur Tekin, Yasmine Ahi, Ankara: Nika Yayınevi, 2017, 240 sayfa.

Sosyal eşitsizlikleri yakından izleyen ve bu eşitsizliğe müdahale etmekle görevli sosyal hizmet, aynı zamanda toplumun verili yapısını analiz etmeyi, toplumsal haksızlıkları eleştirmeyi ve toplumda yaşayan insanların yaşamlarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Toplumda zayıf durumda olan ve sorun yaşayan kesimlerin yaşam şartlarının düzeltilmesinde ve yeniden düzenlenmesinde yardım kuruluşlarının, sivil toplum örgütlenmelerinin geliştirdikleri yöntemlerin başarılı olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bu kitap, altı yıl önce “Sosyal Hizmet(ler)i Yeniden Düşünmek” başlığını taşıyan konferanslar dizisinde yapılan sunumlardan bir derleme olup, sosyal hizmetlere yeni bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır.

İnsanın Değeri Üzerine Söylev

Giovanni Pico della Mirandola, çev: Celal Abbas Nas, Dilek Boz, İstanbul: Herdem Kitap, 2017, 120 sayfa.

Pico’nun isminin hümanist bir bilgin olarak öne çıkışı Floransa’da olmuştur. Burada Pico ilk felsefi eserleri olan *Heptaplus* ve *De ente et uno*’yu kaleme almıştır. Bu eserlerde Pico, Aristoteles ve Platon düşüncelerinin görüş birliği ispatının arayışı içine girer. Paris’in Sarbonne kolejinde kaldığı esnada düzenlenen tartışmalara katılan Pico, kendi teorilerini bu gibi tartışmalarda halka kazandırma kararı almıştır. Pico, *İnsanın Değeri Üzerine Söylev* isimli kitabında, insanın doğa tarafından belirlenmiş bir varlık olmadığını açık bir şekilde ortaya koyuyor.

İNSAN HAKLARI ve FELSEFE ile İLGİLİ YAYINLAR

• Çinko Çocuklar

Svetlana Aleksiyeviç, çev.: Fatma-Serdar Arıkan, İstanbul: Kafka Kitap, 2018, 392 sayfa.

• İnsan Ahlâkının Doğal Tarihi

Michael Tomasello, çev.: Aylin Onacak, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2018, 231 sayfa.

• Sosyal Yardım Alanlar/Emek,

Geçim, Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet

Derleyen: Denizcan Kutlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2018, 408 sayfa.

• Yöntem Üzerine Konuşma

René Descartes, çev.: Özcan Doğan, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2018, 92 sayfa.

• Uzaktan Yakından

Claude Lévi-Strauss, çev.: Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları, 2018, 256 sayfa.

• OHAL'de Ne Haldeyiz?

Şenal Sarihan, Ankara: Öztepe Matbaası, 2017, 403 sayfa.

• Ulusalüstü Boyutlarıyla Engelli Hakları ve Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi

Ahmet Fatih Ektaş, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 171 sayfa.

• İnsan Haklarının

Korunmasında Geçici Tedbir

Doç. Dr. Ece Göztepe, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 321 sayfa.

• Çocuk Hakları Çalışmaları I

Prof. Dr. Evgen Gülçin Elçin, Doç. Dr. Arzu Genç Arıdemir, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 154 sayfa.

• Demokrasi

Prof. Dr. Oktay Uygun, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 404 sayfa.

• Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel

Başvuru/Türkiye ve Latin Modelleri

Prof. Dr. Sibel İnceoğlu, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017, 350 sayfa.

• Defterler 1914-1916

Ludwig Wittgenstein, çev.: Ali Uslu, İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2017, 176 sayfa.

• Algının Fenomenolojisi

Maurice Merleau-Ponty, çev.: Emine Sarıkartal, Eylem Hacımuratoğlu, İstanbul: İthaki Yayınları, 2017, 624 sayfa.

• Dar Kapıdaki Mesih:

Walter Benjamin ve Politik Felsefesi

Derleyen: M. Ertan Kardeş, İstanbul: İthaki Yayınları, 2017, 184 sayfa.

• Her Şey Satılık/Dünyanın

Kaynaklarını Kimler Kontrol Ediyor?

James Ridgeway, çev.: Bülent Doğan, İstanbul: Metis Yayınları, 2017, 288 sayfa.

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
İNSAN HAKLARI ARAŞTIRMA ve UYGULAMA MERKEZİ
ve
UNESCO FELSEFE ve İNSAN HAKLARI KÜRSÜSÜ BÜLTENİ

Sahibi: T.C. Maltepe Üniversitesi adına Şahin Karasar

Yayın Yönetmeni: İoanna Kuçuradi

Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Elif N. Hamidi

Yayın Kurulu: Bergen Coşkun Özüaydın, Betül Çotuksöken, Sevgi İyi,

Neşe Şahin Taşgın, Hülya Şimğa, Muttalip Özcan, Gülriz Uygur

Yazışma Adresi: Marmara Eğitim Köyü, 34857 Maltepe/İSTANBUL

Tel: 0216 626 11 34 **Faks:** 0216 626 11 25

Baskı:

Yayın hakkı saklıdır